

спілкування та способи, за допомогою яких викладач досягає прогнозованих цілей навчання.

Отже, використання проблемних ситуацій у процесі навчання студентів вищих навчальних закладів є однією з найважливіших основ формування їх професійної успішності. Використання проблемних ситуацій дозволяє майбутнім фахівцям не лише здобувати новий досвід і удосконалювати свої професійні знання, але й застерігає їх від здійснення помилок у майбутньому, які заважають рухатися вперед, досягати успіхів у професійній діяльності.

Література

1. Барабаш О. Д. Педагогічні ситуації як елемент технології розвивального навчання учителів у післядипломній освіті / О. Д. Барабаш. – Електронний ресурс. – Режим доступу до джерела: http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/barabash_o.d._pedagogical_situations_as_a_part_of_the_technology_of_teachers_developmental_training_in_terms_of_postgraduate_education.pdf

2. Бейзеров В. А. 105 кейсов по педагогике: педагогические задачи и ситуации / В. А. Бейзеров. – Москва : Флинта, 2014. – 85 с.

3. Каплінський В. В. 100 складних ситуацій на уроках та поза уроками: шукаємо рішення / В. В. Каплінський. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2015. – 80 с.

4. Кондрашова Л. В. Событийно-ситуационный подход к организации обучения в высшей школе // Современное образование: новые методы и технологии в организации образовательного процесса. – Томск: ТУСУР, 2013. – С.195–196.

*Науковий керівник – докторка педагогічних наук, професорка кафедри педагогічних наук освітнього і соціокультурного менеджменту
Кондрашова Л. В.*

М. І. Піддячий
м. Київ, Україна

УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ: СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК УЧНІВ ТА СТУДЕНТІВ

Сучасна система середньої та вищої освіти України характеризується історично набутою сукупністю матеріальних і духовних цінностей створених протягом певного історичного періоду. Разом з тим, суспільство та держава сформулювали запит на моральну та соціально-професійно розвинену людину з певним укладом життя й світоглядом,

здатну вирішувати складні виробничі проблеми регіонального та державного рівня. Для вирішення завдання потрібно зміщення акцентів у напрацюваннях минулого, які стосуються гармонізації психологічної сфери особистості засобом суспільного впливу.

Останні роки соціально-професійний розвиток в умовах середньої і вищої освіти спрямований у бік когнітивної (знаннєвої) підготовки ігноруючи операційно-технологічну (діяльнісну) складову психологічної сфери, що спричинило культ отримання знань без умілого застосування на практиці. Як наслідок такої організації підготовки до життя та праці – зниження вироблення соціально значущого продукту праці через пониження якості продуктивних сил.

Запропонована розробка спрямована на утвердження пріоритету чинників, спрямованих на гармонізацію психологічної сфери особистості, у процесі її становлення на вікових етапах. При цьому в умовах середньої і вищої освіти ми рекомендуємо спиратися на розуміння сутності складників багаторівневої системи соціально-професійного розвитку запропонованих у вигляді: природа і сутність людини; гуманітарна безпека; особистість; праця; ринок праці; громадянське суспільство; освітні моделі й системи; продуктивні сили; учитель; свідомість, єднання та патріотизм; психологічний досвід; розвиток, зростання, дозрівання; компетентності; соціально-професійний розвиток особистості.

Розгляд заявленої проблеми ґрунтується на методах: аналіз філософських, психолого-педагогічних теоретичних джерел; вивчення та узагальнення досвіду соціально-професійного розвитку; теоретичного дискурсу, побудова змістової схеми (щодо процесу підготовки особистості до праці). У результаті цього: 1) передбачається заміна існуючої знаннєвої навчально-виховної парадигми на соціально-професійну з максимальною активністю особистості; 2) вперше розроблено зміст поняття «Соціально-професійний розвиток особистості».

Праця відноситься до питань гуманітарної безпеки, оскільки через її результати відбувається захист: людини, сім'ї, народу; цілей, ідеалів, цінностей і традицій, укладу життя та культури; прав та обов'язків людини; основних свобод. Гуманітарна безпека має кілька вимірів особистісного і суспільного характеру: фізичний і психічний; вільної самоідентифікації; можливостей розвитку та вибору майбутнього. У разі зниження її рівня є загрози: знищення культурної ідентичності людей і суспільних груп; переродження культури під впливом великих груп

мігрантів, які не сповідують суспільні цінності; реалізації концепцій сталого розвитку та розвитку людського потенціалу.

Забезпечити соціально-професійний розвиток учнів та студентів можуть фахівці з багатогранним психологічним досвідом, який відповідає галузевим запитам на основі розроблених критеріїв. В інтеграційному ж процесі різновекторність життєвого простору учня та студента формує їх рівень психологічного досвіду, який у побудові особистісної траєкторії має аналізуватися та структурується за якісними і ціннісними ознаками [5, с. 102].

У зв'язку з цим, особливого значення в процесі становлення учня та студента набуває забезпечення єдності соціального і природного, загального й індивідуального, прав і обов'язків, регламентації і творчості, знань і практики. Забезпечення успішності цього процесу відбувається через розробку та впровадження в практику безперервної освіти навчально-виховних систем, які у процесі життя разом із формуванням якостей успішного засвоєння здобутих знань, створюватимуть умови для системного їх використання в практичній діяльності на побутовому, професійному та соціальному рівнях, що стимулює вмотивованість особистості до розвитку протягом життя через формування рівнів компетентностей [2, с. 61].

Компетентності учня та студента є набутою в результаті діяльності характеристикою, що сприяє успішному їх входженню в суспільне життя. Вони розглядаються як інтегрований результат, що передбачає зміщення акцентів і накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок до формування і розвитку здатності практично діяти, застосовуючи в процесі саморозвитку досвід успішної діяльності в певній сфері [1, с. 275]. Одним із засобів, який допоможе вирішити частку окреслених завдань є система соціально-професійного розвитку особистості на етапах вікового становлення [3, с. 78].

Розбудовується соціально-професійний простір для учнів та студентів шляхом проектування на власному культурологічному підґрунті. Національний проект має враховувати ризики пов'язані із зовнішнім впливом учасників міжсуспільної взаємодії, які мають власну культуру, суспільні цінності та визначені пріоритети розвитку. Відповідно суспільні інституції повинні забезпечити підготовку гармонізованої особистості у напрямі формування компетентностей із спеціалізацією у відповідній галузі обраній для соціально-професійної діяльності [4, с. 84] та взаємодії на ринку праці у процесі вироблення соціально значущого продукту.

Для реалізації мети розроблений авторський термін та зміст соціально-професійного розвитку (викладений у скороченому вигляді). Соціально-професійний розвиток особистості (с.-п.р.о.) – неперервний процес спрямований на духовне, інтелектуальне, фізичне, соціальне і професійне формування особистості через поетапний індивідуальний вияв у системі її мотивів фундаментальної потреби пізнання в обраній для діяльності виробничій чи невиробничій сфері на ринку праці та застосуванні отриманих знань для становлення діяльнісної (операційно-технологічної) складової психологічної сфери з метою професійної взаємодії у процесі вироблення суспільно значущого продукту праці. С.-п.р.о. є комплексною науково обґрунтованою системою форм, методів, засобів і технологій залучення до реалізації особистісних та громадянських значущих цілей, формування цінностей та розбудови відносин, яка цілеспрямовано використовується для досягнення мети: вироблення в свідомості людини внутрішньої потреби самовираження та самоствердження шляхом створення соціально значущих матеріальних і духовних цінностей необхідних для задоволення потреб; засвоєння визначеного змісту освіти й застосування певної системи базових і спеціальних знань та норм, які дають змогу повною мірою функціонувати в суспільстві та професійному середовищі; реалізації творчого потенціалу, здібностей, задатків; формування рівнів компетентностей на етапах вікового розвитку; здобування психологічного та соціально-професійного досвіду; гармонізованого розвитку; капіталізації людських ресурсів в умовах реальної та прогнозованої трудової діяльності і взаємодії на ринку праці. Механізми формування та функціонування С.-п.р.о. зумовлюються системою координат життєвого простору людини та суспільства. Складності проектування С.-п.р.о. пов'язані, насамперед, з: вибором напрямку професійної діяльності в швидкозмінних умовах життя та праці; системним підходом до організації психологічної діяльності в різних її формах та видах; об'єктивністю оцінки за працю, яка необхідна для забезпечення життєдіяльності суспільства та розвитку держави; заниженням рівня очікуваної винагороди за суспільно значущу виконану роботу; хронічним дефіцитом проєктів і ресурсів для розвитку протягом життя тощо.

С.-п.р.о. має філософський, психологічний, педагогічний, соціальний та економічний освітні компоненти. Їх гармонізація створює передумови активізації психологічної діяльності особистості стосовно усвідомлених потреб і умов їх задоволення та поетапне розв'язання суперечностей у процесі життєдіяльності на синергетичних засадах. Застосування

синергетичного підходу спрямовується на: розв'язання особистісних і соціальних лінійних і нелінійних завдань; утворення рівнів компетентностей на різних етапах розвитку з урахуванням вікових особливостей, що дають можливість існувати в умовах мінливого глобалізованого простору в особистісному й суспільному аспектах відповідно до соціальної зрілості та статусу, пов'язаного з соціально-професійною належністю.

Структура, зміст й обсяг інформації соціально-професійно розвивального характеру для вищої школи, системи підвищення кваліфікації та освіти протягом усього життя розробляються відповідно до цілей освіти, мети навчання, засобів навчально-виховної діяльності згідно з усвідомленими потребами людини, її світоглядних і громадянських якостей, а також перспектив розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури, мистецтва. Головною метою С.-п.р.о. на етапах вікового розвитку є приведення у відповідність фахового та посадово-функціонального рівня компетентностей із потребами й вимогами суспільства на конкретно-історичному етапі культурного і соціально-економічного розвитку. У процесі підвищення кваліфікації С.-п.р.о. збільшує міру усвідомлення фахових завдань, способів і технологій їх найпродуктивнішого розв'язання у предметній діяльності, а отже, завдяки усвідомленню, пізнанню, освоєнню на вищому рівні відбувається процес висхідного руху ступеня фахової підготовленості.

Література

1. Піддячий М. І. Соціально-професійний розвиток старшокласників: праця як основа життєдіяльності та поступу / М. І. Піддячий // Технології інтеграції змісту освіти : зб. наук. праць / Інститут педагогіки НАПН України; Полтав. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти ім. М. В. Остроградського / [головн. ред. В. Р. Ільченко]. – Вип. 10. – Полтава : ПОІП ПО, 2018. – 292 с. – С. 98-108. – Електронне видання. – Режим доступу: http://poippo.pl.ua/images/FILES/nml/elektronni_vydannia_POIPPO/2018/Z_b_nauk_tech_integr_vyp.10.pdf
2. Піддячий М. І. Освіта і наука України у вимірі громадянських суспільств: соціально-професійна орієнтація. / М. І. Піддячий // Неперервна професійна освіта: теорія і практика / Науково-методичний журнал. №3-4 (48-49), 2016. – 153 с. – С. 59-65.
3. Піддячий В. М. Обґрунтування сутності професійного саморозвитку майбутнього педагога / В. М. Піддячий // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. праць / за ред. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О. Г. РОМАНОВСЬКОГО. –

Харків : НТУ «ХП», 2015. – Вип. 43 (47). – С. 272-281.

4. Піддячий М. І. Підготовка старшокласників до професійної діяльності в умовах профільного навчання: [монографія] / М. І. Піддячий. – К.: Пед. думка, 2008. – 288 с.

5. Піддячий М. І. Соціально-професійна орієнтація учнів як напрям у підручникотворенні / М. І. Піддячий // Проблеми сучасного підручника / Інститут педагогіки НАПН України. – К.: Пед. думка, 2011. – С. 80–89.

О. М. Підлубна, І. В. Куліш
м. Кропивницький, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОБЛЕМНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПІЛОТІВ

Зацікавлення проблемним навчанням у системі освіти виникло як відповідь на критику щодо програм профільного навчання, де бракує уваги навичкам розв'язання проблем, які необхідні для майбутньої діяльності випускника. Система освіти імплементувала нову методiku – проблемно-орієнтоване навчання («problem-based learning»), що допомагає оволодіти практичними навичками майбутньої професії. Цей метод розвиває пізнавальні інтереси, творчі здібності студентів, поліпшує їхню підготовку до практичної діяльності [3]. Успішний пілот повинен бути здатним виконувати професійні обов'язки в умовах стресу й розв'язувати складні ситуації, доручати завдання членам екіпажу. Щоденна робота дає пілотів змозгу спілкуватися з різноманітними людьми, які мають неоднакову кваліфікацію, культуру, освіту, тому така професійна діяльність вимагає від пілота розвивати навички критичного мислення, розв'язання проблем.

Проблемне навчання наразі стало поширеним методом навчання дисциплін; студенти повинні не лише отримати знання, а й навчитися застосовувати їх на практиці, це допоможе їм стати конкурентоспроможними на ринку праці. Використання проблемно-орієнтованого навчання покращує процес засвоєння матеріалу, навчає мислити й застосовувати отримані на лекціях знання. Методові притаманна особистісна орієнтованість, організованість навчання й робота в невеликих групах, де викладач постає як посередник. У методі часто використовують шлях від проблеми до теорії, від стану пасивного сприйняття до розуміння наданої інформації [2].

У контексті дослідження варто удокладнити основні аспекти проблемно-орієнтованого навчання. Проблемне навчання – процес, у якому студент активно формує знання, виникає внаслідок діяльності